

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W POZNANIU

The evolving identity of economic sciences - classification problems
Ewoluuująca tożsamość nauk ekonomicznych – problemy klasyfikacyjne
2nd International Conference on Quality and Management Sciences 2023
(2nd ICQMSc 2023)
Poznań, 13-15.09.2023

Marian Gorynia

marian.gorynia@ue.poznan.pl

www.mariangorynia.pl

<https://www.facebook.com/marian.gorynia>

W POCZUCIU SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI
PROWADZIMY INNOWACYJNE BADANIA
ORAZ KSZTAŁCIMY LIDERKI I LIDERÓW PRZYSZŁOŚCI.

Poznań, 14.09.2023 r.

Plan wystąpienia

- Wprowadzenie – rozumienie tożsamości nauk ekonomicznych (NE)
- Delimitacja NE – przeszłość i teraźniejszość
  - *Differentia specifica* NE – przedmiot, metoda i język NE
  - Miejsce NE w klasyfikacji nauk
- Delimitacja NE – rozważania o przyszłości
  - Propozycja – dyscyplina **Nauki ekonomiczne**
  - Wady i zalety propozycji
- Zakończenie

Rozumienie tożsamości

Odwołanie się do rozumienia tożsamości w psychologii:

- **Tożsamość to wizja NE, jaką mają naukowcy uprawiający te nauki**
- **Poczucie tożsamości – problematyka tożsamości – komplikuje się dodatkowo przez obecność problemu podmiotu oraz przez sposób doświadczenia tożsamości, określany jako poczucie; ważne rozróżnienie: indywidualne i grupowe poczucie tożsamości**
- **Tożsamość indywidualna – dostrzeżenie tego, co różni jednostkę, każdego z nas od naszej grupy**
- **Tożsamość grupowa – uświadomienie sobie wspólnych właściwości z grupą osób uprawiających NE, poczucie przynależności do grupy oraz dostrzeżenie odrębności grupy**
- **W moim ujęciu prymat ma tożsamość grupowa – to, co wyróżnia naszą grupę spośród przedstawicieli innych nauk/dyscyplin**

Delimitacja NE

- **Delimitacja to określenie granic NE, wydzielenie NE spośród całości wiedzy naukowej, pokazanie specyfiki NE**
- **Najbardziej widoczną próbę delimitacji jakiejś nauki/dyscypliny stanowi zazwyczaj klasyfikacja dyscyplin**
- **Klasyfikacja nauk niezbędna z wielu powodów:**
  - **służy ona do organizowania badań naukowych**
  - **jest przydatna w organizowaniu procesu dydaktycznego**
  - **jest wykorzystywana do oceny dorobku naukowego osób ubiegających się o awans naukowy (stopień naukowy doktora, stopień naukowy doktora habilitowanego, tytuł naukowy profesora)**
  - **inne? publikacje, konferencje, konkursy, nagrody...**

Delimitacja NE - differentia specifica NE – przedmiot, metoda i język NE

Kryteria podziału nauki na części składowe (dziedziny, dyscypliny, specjalności itd.):

- **obiekty badań i dotyczące ich problemy nauki – różnice przedmiotowe**
- **metody badań i wypracowane z ich zastosowaniem teorie – różnice metodologiczne**
- **właściwe im języki naukowe – różnice językowe**
- **Wersja mocna – wymagane jest równoczesne spełnienie trzech kryteriów**
- **Wersja słaba – wystarczy wypełnić któreś kryterium**

Delimitacja NE - differentia specifica NE – przedmiot

- **Wspólny rdzeń nauk ekonomicznych oraz różnorodność zainteresowań badawczych poszczególnych dyscyplin ?**
- **Różnice pomiędzy dyscyplinami – ujęcie przeszłe i ujęcie obecne**
- **Różnice wewnątrz dyscyplin – wieloparadygmatowość, wieloparadygmatyczność, wielomodelowość, pluralizm poszczególnych dyscyplin**
- **Koontz, Rodrik – dżungla paradygmatów**

Delimitacja NE - differentia specifica NE – metoda

- Wątpa refleksja na temat podstaw filozoficznych i metodologicznych prowadzenia badań ekonomicznych
- Realizm filozoficzny a sukcesy współczesnej nauki
- Prymat realizmu filozoficznego w filozofii ekonomii
- Kwestie etyczne – aktywność naukowa jest dobra, pożyteczna i wartościowa
- Hierarchiczna budowa wszechświata, świat gospodarczy jest wielopoziomowy
- Stanowisko systemizmu jako kompromis między redukcjonizmem a holizmem
- Zróżnicowanie metodologiczne i metodyczne nauk ekonomicznych – zarówno podejście idiograficzne, jak i nomotetyczne; specyfika „byłego” towaroznawstwa – szerszy udział metod właściwych naukom eksperymentalnym i przyrodniczym – per saldo to silna strona
- Wspólny rdzeń metodyczny NE?

Delimitacja NE - differentia specifica NE – język

- **Język nauk ekonomicznych – dwie przeciwstawne tendencje: konwergencja *versus* hermetyczność języków poszczególnych dyscyplin; rola matematyki**
- **Oryginalność i hermetyczność niektórych terminów – dylemat więźnia, paradoks hazardzisty, malejąca krańcowa zmiana użyteczności, błąd faworyta i kandydata o małej szansie, pułapka względności, efekt wabika, efekt mniej znaczy więcej, organizacja jako teatr**
- **Wspólny rdzeń języka NE ?**

Delimitacja NE – miejsce NE w klasyfikacji nauk

- **Nauki ekonomiczne to część wiedzy naukowej, która skupia uwagę na zagadnieniach związanych z efektywnością**
- **Wspólnym wątkiem, wyróżnikiem łączącym różnie nazywane i różnie klasyfikowane części składowe nauk ekonomicznych jest szeroko, wieloaspektowo pojmowane pojęcie efektywności**
- **Nauki ekonomiczne są naukami zajmującymi się efektywnością czyli relacją nakładów i wyników we wszelkich odmianach aktywności człowieka**
- **Kompromisowe rozumienie nauk ekonomicznych pojmowanych jako wypadkowa omówionych dalej podejść klasyfikacyjnych**
- **Generalnie wyróżnia się dwie grupy klasyfikacji nauk ekonomicznych:**
  - **Klasyfikacje międzynarodowe**
  - **Klasyfikacje polskie**

Delimitacja NE – miejsce NE w klasyfikacji nauk

Klasyfikacje międzynarodowe

Klasyfikacja OECD

- sześć dziedzin: nauki przyrodnicze, nauki inżynieryjne i techniczne, nauki medyczne i nauki o zdrowiu, nauki rolnicze, **nauki społeczne** oraz nauki humanistyczne
- nauki ekonomiczne występują w ramach nauk społecznych, wśród których wyróżniono dwie dyscypliny im poświęcone
- pierwsza to **ekonomia i biznes**, na którą składają się subdyscypliny: ekonomia, ekonometria; stosunki przemysłowe oraz biznes i zarządzanie
- druga dyscyplina związana z naukami ekonomicznymi to **geografia społeczna i gospodarcza**, obejmująca następujące składowe: nauka o środowisku (aspekty społeczne); geografia kulturowa i gospodarcza; urbanistyka (planowanie i rozwój przestrzenny) oraz planowanie transportu i społeczne aspekty transportu

Klasyfikacje międzynarodowe

Klasyfikacja *Journal of Economic Literature* (JEL)

20 kategorii ogólnych, które dzielą się następnie na kategorie szczegółowe

Do kategorii ogólnych (*general categories*) zaliczono na przykład: *General Economics and Teaching; History of Economic Thought, Methodology, and Heterodox Approaches; Mathematical and Quantitative Methods; Microeconomics; Macroeconomics and Monetary Economics; International Economics; Financial Economics; Public Economics.....*

Delimitacja NE – miejsce NE w klasyfikacji nauk – terażniejszość

Klasyfikacje polskie

Klasyfikacje nauki według Polskiej Akademii Nauk (PAN) oraz Narodowego Centrum Nauki (NCN)

PAN – występują dwie klasyfikacje nauki, w zależności od tego, czy mamy na uwadze PAN jako korporację uczonych (**komitety** PAN), czy też jako jednostkę badawczą (**instytuty badawcze** PAN)

NCN – podział na 25 **paneli dziedzinowych (dyscyplin lub grup dyscyplin)**, tematycznie pokrywających cały obszar badań naukowych, gdzie nauki ekonomiczne także znajdują swoje indywidualne odbicie

Nieformalne próby dalszego, bardziej szczegółowego opisu wykazu zainteresowań badawczych i przedmiotu badań w postaci **subdyscyplin** wyróżnianych w ramach poszczególnych dyscyplin nauk ekonomicznych (Fiedor, 2014, s. 2)

Delimitacja NE – miejsce w klasyfikacji nauk – przeszłość

Do 30 września 2018 roku – dziedzina nauk ekonomicznych, cztery dyscypliny (osiem obszarów, w tym nauk społecznych; jedna z trzech dziedzin tego obszaru):

- **Ekonomia** – ludzkie zachowanie jako związek między danymi celami a ograniczonymi środkami o alternatywnych zastosowaniach; chodzi o **efektywność** alokacji rzadkich zasobów
- **Nauki o zarządzaniu** – zarządzanie można zdefiniować z punktu widzenia tzw. perspektywy zasobowej; zarządzanie polega na takim dobieraniu i koordynowaniu wykorzystania rzadkich zasobów, aby możliwe było osiągnięcie celów organizacji, do których należy m. in. **efektywność**
- **Finanse** – będące dobrem rzadkim (ograniczonym) zasoby finansowe alokowane są pomiędzy różne możliwości inwestowania, które mają przynosić właścicielowi środków pożytki; liczy się **efektywność** inwestowania
- **Towaroznawstwo** – przyrodniczo-techniczne podstawy **efektywności**; jak efektywność uwarunkowana jest czynnikami fizycznymi, chemicznymi, biologicznymi itp.?

Delimitacja NE – miejsce NE w klasyfikacji nauk – terażniejszość

- Od 1 października 2018 roku dziedzina nauk społecznych, będąca zgodnie z Ustawą 2.0 (Konstytucja dla Nauki) jedną z ośmiu dziedzin nauki, zawiera w sobie w zasadzie dwie albo trzy dyscypliny „ekonomiczne” w ramach jedenastu dyscyplin w dziedzinie nauk społecznych
- Są to dyscypliny Ekonomia i finanse oraz Nauki o zarządzaniu i jakości
- Z pewnym uproszczeniem można przyjąć, że dyscyplina Ekonomia i finanse powstała ze scalenia dyscyplin Ekonomia oraz Finanse, a dyscyplina Nauki o zarządzaniu i jakości jest efektem połączenia dyscypliny Nauki o zarządzaniu i części dyscypliny Towaroznawstwo
- Dodatkowo w ramach dziedziny nauk społecznych występuje także dyscyplina o nazwie Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, którą również można zaliczyć do szeroko rozumianych nauk ekonomicznych

Delimitacja NE – rozważania o przyszłości

- Niniejsze opracowanie – szerokie, kompromisowe rozumienie nauk ekonomicznych pojmowanych jako wypadkowa omówionych podejść klasyfikacyjnych
- Kontekst polski – jak zaznaczono wyżej – w polskiej klasyfikacji działalności naukowej **dziedzina nauk ekonomicznych** przestała formalnie istnieć od 1 października 2018 roku
- Nieformalnie, konwencjonalnie można jednak przyjąć, że grupa dyscyplin wyróżnionych obecnie w klasyfikacji dyscyplin w dziedzinie nauk społecznych stanowi umowną **subdziedzinę nauk społecznych**, która w przybliżeniu odpowiada dawnej dziedzinie nauk ekonomicznych
- Quasi **subdziedzina nauk ekonomicznych** obejmuje w zaproponowanym tutaj ujęciu następujące dyscypliny: **Ekonomia i finanse**, **Nauki o zarządzaniu i jakości** oraz **Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna**

Delimitacja NE – miejsce w klasyfikacji nauk – przyszłość/teraźniejszość

Od 1 października 2018 roku – dziedzina nauk ekonomicznych przestała formalnie istnieć, nieformalnie można do niej zaliczyć trzy dyscypliny dziedziny nauk społecznych:

- **Ekonomia i finanse** – przedmiotem zainteresowania tej dyscypliny jest ludzkie zachowanie jako związek między danymi celami (wynikami) a ograniczonymi środkami (zasobami) o alternatywnych zastosowaniach; chodzi o **efektywność** alokacji rzadkich zasobów, pośród których wyróżnia także się zasoby finansowe
- **Nauki o zarządzaniu i jakości** – przedmiot badań w tej dyscyplinie zogniskowany jest na takim dobieraniu i koordynowaniu wykorzystania rzadkich zasobów, aby możliwe było osiągnięcie celów organizacji, do których należy m. in. **efektywność**; jednym z czynników decydujących o **efektywności** jest jakość, która uwarunkowana jest czynnikami fizycznymi, chemicznymi, biologicznymi itp.
- **Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna** – przedmiot dociekań w tej dyscyplinie stanowią przestrzenne aspekty kształtowania się **efektywności** wykorzystania rzadkich zasobów

Delimitacja NE – rozważania o przyszłości

- Postulat I – szansa rozwojowa **nauk ekonomicznych** – rezygnacja ze sztywnego, skostniałego i petryfikującego przeszłe, historyczne schematy podziału na dziedziny i dyscypliny oraz towarzyszące temu wprowadzenie elementu elastyczności przy jednoczesnej dbałości o przestrzeganie tożsamości nauk ekonomicznych (**efektywność**) – elastyczność wewnętrzna
- Postulat II – delimitacja kategorii **nauk ekonomicznych** – podejście dynamiczne i elastyczne na bazie ewolucyjnych ustaleń/uzgodnień z innymi dziedzinami i dyscyplinami wiedzy, odejście od fetyszu formalnych granic, podejście sytuacyjne – **elastyczność zewnętrzna dynamiczna**
- Postulat III – rezygnacja ze sztywnego podejścia do granic między **naukami ekonomicznymi** a innymi fragmentami wiedzy wydzielonymi w sposób formalny lub nieformalny. Często to właśnie obszary badawcze znajdujące się na peryferiach niektórych dziedzin i dyscyplin, a jednocześnie spokrewnione z innymi dziedzinami i dyscyplinami przedmiotem zainteresowań lub metodami badawczymi są potencjalnie zarodkami przyszłych, niekonwencjonalnych, nowych obszarów poszukiwań, których eksploracja może generować postęp w nauce – **elastyczność zewnętrzna statyczna**

Delimitacja NE – rozważania o przyszłości - propozycja – dyscyplina **Nauki ekonomiczne**

- Na podstawie powyższej obserwacji można zgłosić wniosek, by w realiach polskiej klasyfikacji nauki obecne dyscypliny składające się na nauki ekonomiczne stały się jedną dyscypliną pod nazwą **Nauki ekonomiczne**
- Argument – złożoność współczesnych gospodarek wymaga w badaniach ujęcia w miarę możliwości całościowego i kompleksowego, a imponderabilia klasyfikacji dyscyplin nie mają wiele wspólnego z realizmem w badaniach naukowych oraz są zwyczajnie niezrozumiałe dla przedstawicieli praktyki gospodarczej
- Rozważmy następujący hipotetyczny przykład tematu pracy naukowej (doktorskiej albo habilitacyjnej) – *Zróźnicowanie przestrzenne zarządzania finansami projektów tworzenia innowacji produktowych*

Delimitacja NE – rozważania o przyszłości - propozycja – dyscyplina Nauki ekonomiczne

- Zgodnie z podejściem zdroworozsądkowym taka problematyka badawcza bez większych wątpliwości zasługuje na zaliczenie jej do nauk ekonomicznych
- Przyporządkowanie przykładowo przytoczonej problematyki do którejś z trzech dyscyplin tworzących quasi subdziedzinę **Nauk ekonomicznych** (co w obowiązujących regułach przeprowadzania postępowań awansowych jest konieczne) – istotne trudności
- Z praktycznego punktu widzenia wprowadzenie jednej dyscypliny **Nauki ekonomiczne** byłoby istotnym ułatwieniem w procedowaniu tego rodzaju prac awansowych. Oczywiście niezbędne byłoby dochowanie zasad staranności przy doborze recenzentów pod kątem zbieżności ich kompetencji z problematyką procedowanej pracy awansowej w ramach bardzo szeroko zdefiniowanej dyscypliny **Nauki ekonomiczne**
- Co stoi na przeszkodzie?

Delimitacja NE – rozważania o przyszłości

DYSCYPLINA	LICZBA OSOB
archeologia	188
architektura i urbanistyka	280
astronomia	112
automatyka, elektronika i elektrotechnika	919
ekonomia i finanse	1418
filozofia	572
geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna	303
historia	1033
informatyka	219
informatyka techniczna i telekomunikacja	804
inżynieria biomedyczna	222
inżynieria chemiczna	338
inżynieria lądowa i transport	889
inżynieria materiałowa	774
inżynieria mechaniczna	1379
inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka	1088
językoznawstwo	923
literaturoznawstwo	1258
matematyka	697
nauki biologiczne	1621
nauki chemiczne	1348
nauki farmaceutyczne	540

DYSCYPLINA	LICZBA OSOB
nauki farmaceutyczne	540
nauki fizyczne	1253
nauki leśne	231
nauki medyczne	3730
nauki o bezpieczeństwie	430
nauki o komunikacji społecznej i mediach	303
nauki o kulturze fizycznej	402
nauki o kulturze i religii	536
nauki o polityce i administracji	794
nauki o sztuce	314
nauki o zarządzaniu i jakości	1302
nauki o zdrowiu	982
nauki o Ziemi i środowisku	754
nauki prawne	1211
nauki socjologiczne	476
nauki teologiczne	403
pedagogika	800
prawo kanoniczne	52
psychologia	415
rolnictwo i ogrodnictwo	831
sztuki filmowe i teatralne	185
sztuki muzyczne	892
sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki	1064
technologia żywności i żywienia	503
weterynaria	301

Delimitacja NE – rozważania o przyszłości - propozycja – dyscyplina **Nauki ekonomiczne**

- Tabela 1 – liczby osób uprawnionych do głosowania w wyborach do Rady Doskonałości Naukowej (RDN) w 2019 roku
- Znaczne rozpiętości w liczebności populacji naukowców uprawnionych do głosowania w poszczególnych dyscyplinach
- Najbardziej rażąca dysproporcja – dyscyplina **Nauki medyczne**, gdzie ponad 3700 samodzielnych pracowników nauki wybierało 3 przedstawicieli do RDN
- Nie wydaje się przy tym, aby poziom zróżnicowania problematyki badawczej w naukach medycznych był niższy aniżeli byłoby to w wypadku połączenia 3 „dyscyplin ekonomicznych” w jedną dyscyplinę pod nazwą **Nauki ekonomiczne**
- Dyscypliny **Ekonomia i finanse** (ponad 1400 głosujących) oraz **Nauki o zarządzaniu i jakości** (ponad 1300) należą do czołówki dyscyplin dysproporcjonalnie reprezentowanych w RDN

Delimitacja NE – rozważania o przyszłości - propozycja – dyscyplina **Nauki ekonomiczne**

- W wypadku trzeciej „dyscypliny ekonomicznej” czyli Geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej liczba uprawnionych do głosowania wynosiła ponad 300 osób
- łącznie więc liczba przedstawicieli 3 dyscyplin „ekonomicznych” uprawnionych do głosowania w wyborach do RDN wynosi ponad 3000 osób
- Tak wyodrębnione Nauki ekonomiczne byłyby drugą najliczniejszą dyscypliną
- Wydaje się, że dobrym rozwiązaniem w takiej sytuacji byłoby wprowadzenie w Konstytucji dla Nauki zasady, że poszczególne dyscypliny są reprezentowane w RDN na zasadzie proporcjonalności pomiędzy liczbą osób uprawnionych do głosowania i liczbą osób wybieranych do RDN

Delimitacja NE – propozycja – dyscyplina **Nauki ekonomiczne** – wady i zalety propozycji

- **Wady:**
  - *De facto* tylko jedna – znów coś zmieniamy, za dużo zmian, mamy już dość ciągłych zmian
- **Zalety:**
  - Rozszerzenie granic dyscypliny **Nauki ekonomiczne** powinno przeciwdziałać szufladkowaniu badań, wiedzy
  - Uniknięcie dyskusji na temat przynależności tematyki do dzisiejszych dyscyplin
  - Punkt ciężkości zostałby przesunięty na dobór kompetentnych recenzentów
  - Sprzyjałoby to także sprawności postępowań awansowych prowadzonych w RDN
- **UWAGA – KONIECZOŚĆ POWTÓRZENIA ANALIZY Z UWZGLĘDNIENIEM DANYCH W WYBORACH DO RDN 2023**

Literatura – wybrane pozycje

- Gorynia M., **Współczesne nauki ekonomiczne: tożsamość, ewolucja, klasyfikacje** [w:] M. Gorynia (red.), Ewolucja nauk ekonomicznych. Jedność a różnorodność, relacje do innych nauk, problemy klasyfikacyjne, Warszawa: PAN, 2019, s. 13-33, <https://publikacje.pan.pl/chapter/114979/wspolczesne-nauki-ekonomiczne-tozsamosc-ewolucja-klasyfikacje>
- Gorynia, M. (red.), **Ewolucja nauk ekonomicznych. Jedność a różnorodność, relacje do innych nauk, problemy klasyfikacyjne.** Warszawa: Polska Akademia Nauk, 2019, <https://publikacje.pan.pl/book/131651/ewolucja-nauk-ekonomicznych-jednosc-a-roznorodnosc-relacje-do-innych-nauk-problemy-klasyfikacyjne>
- Fiedor B., Gorynia M., **O silnych i słabych stronach współczesnych nauk ekonomicznych**, „Ekonomista”, 2020, 2, s. 151-166, http://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Fiedor_Gorynia_O_silnych_i_slabych_str_wsp_nauk_ekon_EKONOMISTA_2020_2.pdf
- Fiedor B., Gorynia M., **Współczesne nauki ekonomiczne – szanse i zagrożenia** [w:] E. Rutkowska-Tomaszewska, W. Kwaśnicki red., Ekonomia jako dyscyplina naukowa i kierunek kształcenia. Aktualne trendy i pożądane kierunki zmian, Warszawa: Difin, 2020, s. 39-62.
- Fiedor B., Gorynia M., **W poszukiwaniu tożsamości nauk ekonomicznych**, prezentacja wygłoszona podczas Konferencji Naukowej z okazji Jubileuszu 60-lecia PTE – Oddział w Bydgoszczy, 27.10.2022 r., http://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/4_Fiedor_Gorynia_Bydgoszcz.pdf

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W POZNANIU

Dziękuję za uwagę

W POCZUCIU SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI
PROWADZIMY INNOWACYJNE BADANIA
ORAZ KSZTAŁCIMY LIDERKI I LIDERÓW PRZYSZŁOŚCI.